

Маріупольський
університет

**«Сучасний розвиток державотворення
та правотворення в Україні:
проблеми теорії та практики»**

Збірник матеріалів XII Міжнародної науково-
практичної конференції

31 травня 2024

Київ 2024

УДК 34(063)

ББК 67Я431

«Сучасний розвиток державотворення та правотворення в Україні: проблеми теорії та практики»: Збірник матеріалів XII Міжнародної науково-практичної конференції / За заг. ред. М.В. Трофименка. Київ: МДУ, 2024. 226 с.

Рекомендовано до друку та поширення через мережу Інтернет вченою радою економіко-правового факультету Маріупольського державного університету (протокол № 10 від 19.06.2024).

Організаційний комітет:

Голова	Микола ТРОФИМЕНКО, ректор МДУ, кандидат політичних наук, професор;
Заступник голови	Олена БУЛАТОВА, перший проректор МДУ, доктор економічних наук, професор;
Члени оргкомітету:	Вікторія ГРИГОР'ЄВА, завідувач кафедри права, кандидат юридичних наук, доцент; Світлана КАЛІНІНА, декан економіко-правового факультету, доктор економічних наук, професор; Марія ПОЖИДАЄВА, професор кафедри права, доктор юридичних наук,; Юлія КАМАРДІНА, доцент кафедри права, кандидат юридичних наук; Анна ПОЛІТОВА, доцент кафедри права, кандидат юридичних наук, доцент; Юлія КОВЕЙНО, старший викладач кафедри права; Вікторія КОНОВАЛОВА, адвокат, Голова Ради відділення Асоціації правників України в Донецькій області

Збірник містить матеріали XII Міжнародну науково-практичну конференцію «Сучасний розвиток державотворення та правотворення в Україні: проблеми теорії та практики», яка відбулася 31 травня 2024 року в Маріупольському державному університеті.

У матеріалах висвітлені актуальні проблеми теорії та практики сучасного державотворення та правотворення в Україні в умовах становлення та розвитку національної правової системи в галузях конституційного, адміністративного, міжнародного, цивільного, кримінального, кримінально-процесуального, господарського, фінансового, екологічного, трудового права, а також загальної теорії та історії держави і права.

Видання адресоване науковцям, викладачам, аспірантам та здобувачам вищої освіти, а також усім, хто цікавиться проблемами теорії та практики сучасного розвитку державотворення та правотворення в Україні. Редакція не несе відповідальності за авторський стиль тез, опублікованих у збірнику.

СВІРСЬКИЙ Борис,
кандидат юридичних наук, доцент
професор кафедри права
Маріупольського державного університету

ЗАКОНОДАВЧЕ ОБМЕЖЕННЯ ПРАВА ГРОМАДЯН НА ВОЛЕВИЯВЛЕННЯ У ПЕРІОД ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ВОЕННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ

Актуальність теми дослідження полягає в тому, що останні місяці в українському інформаційному просторі, політикумі, а також в суспільстві широко обговорюється можливість та/або неможливість проведення чергових виборів глави держави, парламенту, органів місцевого самоврядування у період дії правового режиму воєнного стану в Україні. Активність обговорення посилюється в міру затягування бойових дій які вже тривають більше ніж двох років.

Про можливість проведення виборів у короткостроковій перспективі мова йшла ще на початку нинішнього року, на тлі активізації деяких політичних процесів в суспільстві. Таку активність експерти пояснювали необхідністю завчасного врегулювання питань щодо забезпечення виборчих прав вимушених переселенців, зокрема і за кордоном.

Тому виникла необхідність на підставі аналізу чинного національного законодавства, дати відповідь на це питання який охоплює специфічний для України час набуття правового режиму воєнного стану з початку повномасштабного вторгнення країни-агресора (росії) 24.02.2022 року.

Україна як суверена, незалежна, правова, демократична держава в основному законі визначала, що вибори в Україні є основною формою народного волевиявлення, способом безпосереднього здійснення влади Українським народом, а носієм суверенітету і єдиним джерелом влади в Україні є народ [1].

Конституційні приписи визначають, що здійснення влади відбувається як безпосередньо так і через органи державної влади та органи місцевого самоврядування. Видами народного волевиявлення є: вибори, референдум та інші форми безпосередньої демократії.

Системний аналіз чинного законодавства України свідчить про те, що є прямі заборони та обмеження які не дозволяють проведення будь - яких форм волевиявлення у період дії правового режиму воєнного стану.

Необхідно зазначити, що воєнний стан в Україні був введений указом Президента України № 64/2022 від 24 лютого 2022 року, схвалений Верховною Радою України на 30 діб та в подальшому неодноразово пролонгований [2].

Разом з тим, проведення різних видів виборів (референдумів) в умовах правового режиму воєнного стану Конституція України та звичайні закони врегульовують у різний спосіб.

В основному законі визначена неможливість проведення виборів до парламенту України (Верховної Ради України) під час надзвичайного або воєнного стану в зв'язку з чим її повноваження залишаються чинними до першого засідання нової ради, обраної після скасування надзвичайного або воєнного стану (ч.4 ст.83).

Необхідно звернути увагу на те, що вносити зміни до Конституції України в умовах надзвичайного або воєнного стану не дозволяється (ч. 2 ст. 157).

Таким чином Основний закон прямо забороняє тільки вибори до парламенту України під час правового режиму надзвичайного або воєнного стану.

Щодо інших видів виборів Конституція України такої прямої заборони не встановлює. Відповідні обмеження передбачено Законом «Про правовий режим воєнного стану» [3] та Виборчим кодексом України [4]. Тобто теоретично, для проведення виборів Президента України або місцевих виборів в умовах правового режиму воєнного стану достатньо внести зміни до цих законів.

Зрозуміло, що організація та проведення будь-яких виборів в умовах правового режиму воєнного стану не будуть відповідати демократичним стандартам, які закладені в Загальній декларації прав людини [5], Європейській конвенції прав людини [6] та Міжнародному пакту про громадянські та політичні права, через суттєві обмеження політичних прав і свобод [7].

Так, відповідно до цього пакту під час надзвичайного стану в державі, за якого життя нації перебуває під загрозою і про наявність якого оголошується офіційно, Держави - учасниці цього Пакту можуть вживати заходи на відступ від своїх зобов'язань за цим Пактом лише настільки, наскільки цього вимагає гострота становища, за умови, що такі заходи не є несумісними з іншими їхніми зобов'язаннями за міжнародним правом і не тягнуть за собою дискримінації виключно на основі раси, кольору шкіри, статі, мови, релігії чи соціального походження. (п.1 ст.4).

Більша частка правників стверджує, що під час активних бойових дій не можливо реально забезпечити виборчі права окремих категорій виборців (військовослужбовців, ВПО, переселенців за кордоном), а також проблему безпеки голосування. Такі вибори під час війни на думку автора, ще більше посилять конфлікти всередині українського суспільства.

Крім того, існує технічна проблема щодо можливості складання реальних, об'єктивних списків виборців в повному обсязі та передача їх виборчим дільницям відповідно до закону України «Про державний реєстр виборців», так як основними завданнями реєстру є: 1) ведення персоніфікованого обліку виборців; 2) складання списків виборців для проведення виборів Президента України, народних депутатів України, місцевих виборів, всеукраїнського та місцевих референдумів. (ст.2) [8].

Законом України «Про правовий режим воєнного стану» визначено, що у період дії воєнного стану не можуть бути припинені повноваження Президента України, Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України, Національного банку України, Уповноваженого Верховної Ради України, а також інших посадових осіб та державних органів. (ст.10) [3].

Більш того Президент України не може передавати свої повноваження іншим особам або органам (п. 31 ст. 106 КУ).

Виборчий кодекс України передбачає у разі введення в Україні чи в окремих її місцевостях воєнного або надзвичайного стану виборчий процес загальнодержавних виборів та/або виборчий процес відповідних місцевих виборів, що відбуваються на цих територіях або їх частині, припиняється з дня набрання чинності відповідним указом Президента України.

Після набрання чинності цього акту Центральна виборча комісія ухвалює рішення щодо припинення виборчого процесу на всій території України або в окремих її місцевостях, яким визначає порядок завершення виборчих процедур, які були розпочаті в межах відповідного виборчого процесу (ст. 20).

Необхідно зазначити, що після припинення чи скасування дії режиму воєнного або надзвичайного стану перебіг відповідного виборчого процесу припиненого у зв'язку з цим, розпочинається спочатку.

У зв'язку із введенням в Україні правового режиму воєнного стану тимчасово, на цей період можуть обмежуватися конституційні права і свободи людини і громадянина, передбачені ст. ст. 30 - 34, 38, 39, 41-44, 53 Конституції України, а також вводиться тимчасові обмеження прав і законних інтересів юридичних осіб в межах та обсязі, що необхідні для забезпечення можливості запровадження та здійснення заходів правового режиму воєнного стану.

Необхідно зазначити, що Україна вперше поінформувала Раду Європи (РЄ) про відступ від низки статей ЄКПЛ ще у 2022 році, після введення воєнного стану через широкомасштабне російське вторгнення. Разом з тим рішуче підтримуючи загальні положення ЄКПЛ 4 квітня 2024 року, «в рамках свого регулярного спілкування з Радою Європи з приводу цього питання, Україна значно скоротила відступ» від ЄКПЛ, говорить у роз'ясненні Офісу договорів РЄ.

Таким чином системно досліджуючи нормативні акти України, які регулюють механізми волевиявлення громадян в умовах правового режиму воєнного стану можливо окреслити наступні висновки.

Проведення виборів до парламенту України в умовах правового режиму воєнного стану прямо заборонене Конституцією України, зміни до якої також не дозволені.

Заборона та будь які обмеження, що мають місце у національному законодавстві України щодо волевиявлення громадян України в умовах правового режиму воєнного стану не суперечать стандартам вищезазначеними міжнародними документами в галузі захисту прав людини.

Доведено, що під час активних бойових дій не можливо реально забезпечити виборчі права окремих категорій виборців (військовослужбовців, переселенців за кордоном), та проблему безпеки голосування, тому вірогідність проведення виборів (референдумів) до скасування правового режиму воєнного стану в Україні неможливі.

Література:

1. Конституція України від 28.06.1996 р. /Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, № 30, ст. 141
2. Указ Президента України № 64/2022 від 24 лютого 2022 року, затверджений Законом № 2120-ІХ від 24.02. 2022 року
3. «Про правовий режим воєнного стану» Закон України від 12.05.2015 року. /Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2015, № 28, ст. 250
4. Виборчий кодекс України від 19.12.2019 року, /Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2020 , № 7, №8, №9 ст. 48.
5. Загальна декларація прав людини. Прийнята і Проголошена резолюцією 217 (ІІІ) ГА ООН від 10.12. 1948 року
6. Європейська конвенція прав людини від 04.11.1950 року. Ратифікована Законом України №475/97 від 17.07.1997 року
7. Міжнародний пакт про громадянські та політичні права. Прийнятий 16.12.1966 року, набув чинності 23.03.1976 року
8. «Про державний реєстр виборців» Закон України від 22.02.2007 року /Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2007, № 20 ст. 282